

А. Ковтун, канд. політ. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ЦЕНТРАЛЬНО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЕ В КОНЦЕ XX – НАЧАЛЕ XXI ВЕКА

Статья посвящена тенденциям развития интеграционных процессов в Центрально-Восточной Европе на рубеже тысячелетий.
Ключевые слова: Центрально-Восточная Европа, интеграция.

O. Kovtun, Ph.D. (Political science), Associate Prof.
Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

INTEGRATION PROCESSES IN THE CENTRAL-EAST EUROPE AT THE END OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURY

Thesis dedicate trends of the development of the integration processes in Central-East Europe at the millennium.
Key words: Central-East Europe, integration.

УДК 94(477):341.18"192"

О. Купчик, канд. іст. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

УЧАСТЬ УСРР У МІЖНАРОДНИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ НА ПОЧАТКУ 1920-Х РР.

Висвітлено участь УСРР у міжнародних конференціях на початку 1920-х рр.

Ключові слова: УСРР, міжнародні конференції.

Очевидно, що не змігши у післяреволюційний період повністю централізувати владу у сфері зовнішньої політики, РСФРР вимушено погодилась на участь УСРР у міжнародних конференціях. Цим вона скористалась, щоб, у свою чергу, запевнити в існуванні "єдиного радянського дипломатичного фронту" [12, с. 43; 2, № 11, с. 69], який пробував протистояти коаліції держав Заходу.

Першою з міжнародних конференцій, у якій участь взяли представники УСРР, стала Генуезька (квітень – травень 1922 р.). Не зважаючи, що запрошеною на неї була тільки РСФРР, та запропонувала включити до її делегації представників інших радянських республік. 23 січня 1922 р. політбюро ЦК КП(б)У погодилося утворити "єдину радянську делегацію, а наступного дня президія ВУЦВК уповноважила голову Г. Петровського узяти участь у нараді голів ЦВК республік для вироблення спільної позиції щодо конференції. 22 лютого вони підписали протокол, за яким право захищати на ній інтереси радянських республік (у тому числі укладати від їх імені договори), ті передали РСФРР [4].

Тому до радянської (де-факто) і російської (де-юре) делегації увійшов представник від України, яким став голова раднаркому і нарком закордонних справ УСРР Х. Раковський (постанова ВУЦВК від 27 січня 1922 р.). Там той брав участь у дипломатичних переговорах, вручав представникам держав Заходу меморандуми, представляв радянську сторону у фінансово-економічній комісії, виконував обов'язки прес-аташе [3, с. 89].

Підтвердженням доброї обізнаності Х. Раковського у тодішніх міжнародних відносинах є його напередодні конференції упевненість, що політичних домовленостей з Францією і Великою Британією досягти не вдасться. Але переконував, що участь у ній неодмінно треба брати. 21 лютого 1922 р., в інтерв'ю газеті німецької газеті "Фосіше Цайтунг", радянський дипломат висловився, що "позиція радянських республік в Генуї залежатиме від позиції, яку західні держави займуть щодо них" [5; 6]. Водночас був певен, що участю у конференції треба скористатися насамперед для укладення торговельних угод і налагодження зовнішньоекономічних відносин. Знаючи про особливо складне господарське і продовольче становище в Україні (голод 1921 – 1922 рр.), цікавився можливістю купівлі за кордоном сільськогосподарських культур, і зокрема зерна, а також продажу вугілля та залізної руди. В інтерв'ю вже радянським

журналістам Х. Раковський розповів, що "...подорож за кордон доки не має політичної мети. Я ставлю собі задачу, скористати із свого перебування за кордоном якнайскоріше порозв'язувати всі ті економічні справи, що в них ми тепер найбільше зацікавлені. Особливу увагу я маю намір віддати реалізації наших замовлень за кордоном на посівний матеріал і доставці цього матеріалу" [7].

Прикметно, що неофіційні консультації з французьким і британським урядами напередодні конференції раднарком РСФРР доручив саме Х. Раковському. З цією метою той у лютому 1922 р. відвідав Берлін і Прагу, де зустрівся з їхніми дипломатичними представниками [9, с. 178]. Та шкода, що через відсутність документів детальних відомостей про ці консультації не збереглося.

Водночас нині деякі дослідники схильні перебільшувати внесок Х. Раковського в укладення між РСФРР і Німеччиною 16 квітня 1922 р. Раппальського договору. С. Кульчицький його ледь не визначальним [3, с. 90]. Ймовірно, така оцінка обумовлена нотою німецького МЗС (від 16 квітня 1923 р.), у якій завідувач його східним відділом А. Мальцан, вітаючи з річницею підписання угоди, назвав того "духовним батьком Раппало" [8]. Та мало кому відомо, що під час переговорів з німцями Х. Раковський ініціював укладення такої ж угоди з УСРР, але раднарком РСФРР припинив цю його ініціативу [9, с. 180].

Очевидно, що участь у міжнародних конференціях стала для УСРР новим та цікавим досвідом. Але будучи позбавлена можливості брати у них участь окремо, а лише у формі спільної радянської делегації, через опір РСФРР не змогла розвинути цей напрям дипломатичної роботи. У радянській делегації на Гаазьку конференцію (червень – липень 1922 р.) Україна взагалі не була представлена. А у Лозаннській конференції (листопад 1922 – липень 1923 рр.), присвяченій особливо цікавому для неї питанню чорноморських проток Боспор і Дарданелли (нота НКЗС УСРР до урядів Великої Британії, Франції та Італії від 4 жовтня 1922 р.), участь взяла знову лише у складі спільної радянської делегації. Усі пропозиції УСРР, щоб делегацію очолив саме український представник (ним мав бути Х. Раковський) були відхилені [11, Арк. 166, 183]. Але тепер УСРР хоча б "удалось ззовні підвищити власний міжнародний статус", домогшись, щоб делегація була радянською де-юре [2, № 11, с. 70].

Подібне повторилось і під час підготовки конференції з питань роззброєння у Лондоні. Тоді заступник голови раднаркому й Командувач Збройними Силами України та Криму М. Фрунзе висловив 6 грудня 1922 р. заступнику наркома закордонних справ РСФРР М. Литвинову принципову незгоду з тим, щоб УСРР передала свої повноваження РРФСР і безуспішно переконував у доцільності участі в конференції України, яку мав представляти М. Полоз [10].

Таким чином, у міжнародних (Генуезька, Гаазька, Лозаннська, інші) конференціях на початку 1920-х років УСРР брала участь лише у складі російської чи спільної радянської делегації. Проти її окремої участі у конференціях заперечувала РСФРР.

Список використаних джерел

1. Друга сесія ВУЦВК // Вісти ВУЦВК. – 1922. – 30 трав.
2. Кульчицький С. Як вирішувалося "українське питання". Чи була Україна в 1917 – 1922 роках незалежною? / Кульчицький Станіслав //

А. Купчик, канд. ист. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

УЧАСТИЕ УССР В МЕЖДУНАРОДНЫХ КОНФЕРЕНЦИЯХ В НАЧАЛЕ 1920-Х ГГ.

Освещено участие УССР в международных конференциях в начале 1920-х гг.

Ключевые слова: УССР, международные конференции.

O. Kupchyk, Ph.D. (History), Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

A PARTICIPATION OF UKRAINIAN SSR IN INTERNATIONAL CONFERENCES AT THE BEGINNING OF 1920 YEARS IS TOLD

A participation of Ukrainian SSR in international conferences at the beginning of 1920 years is told.

Key words: Ukrainian SSR, international conferences.

УДК 94(430)

О. Лади́га, канд. ист. наук
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Луганськ

ВІЙСЬКОВІ ДІЇ СОЮЗНИКІВ НІМЕЧЧИНИ НА СХІДНОМУ ФРОНТІ В УМОВАХ "БЛІЦКРІГУ"

Стаття містить матеріали, підготовлені на основі нових наукових розробок вітчизняних та зарубіжних учених, а також архівних джерел. Присвячена проблемам участі армій європейських союзників Німеччини у війні проти СРСР.

Ключові слова: Німеччина, СРСР, блицкриг, Східний фронт.

Коли йде мова про німецьку стратегію початкового періоду війни, традиційно з'являється термін "бліцкриг", а за ним – слова "танки" і "танкова війна". Тим часом теорія блицкригу мала слабе відношення до стратегії і вельми опосередковане – до власне танків та їх бойовому застосування.

Тут не можна не відзначити, що навіть гітлерівській Німеччині все-таки потрібно було надати країні і міжнародній громадськості хоч якийсь привід для війни, нехай навіть явно сфабрикований та неправдоподібний. Для нападу на Ірак весною 2003 р. Сполученим Штатам і їх союзникам не знадобилася навіть такої хиткої підстави.

По суті сам термін блицкриг – це швидка, "блискавична" війна, метою якої є швидкий розгром супротивника до того, як він зможе використати весь свій військовий потенціал. Проте сама ідея подібної війни ніяк не може бути нововведенням: у будь-якій війні будь-який учасник завжди бажає випередити супротивника в розгортанні і розгромити його шонайшвидше. Таким чином, під терміном "бліцкриг" повинен розумітися не просто бажаний результат, а якась теорія, що дозволяє досягти цього результату [3, с.71].

Політика і час. – 1994. – №9. – С.57 – 63; №10. – С.69 – 74; №11. – С.66 – 72; №12. – С.64 – 70.

3. Кульчицький С. Християн Раковський на чолі зовнішньополітичного відомства УСРР / Кульчицький Станіслав // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 1998. – Вип.1. – С.88 – 91.

4. Про радянську делегацію // Вісти ВУЦВК. – 1922. – 20 трав.

5. Раковський Х. Генуезька конференція / Раковський Християн // Вісти ВУЦВК. – 1922. – 28 січ.

6. Раковський Х. Про Генуезьку конференцію / Раковський Християн // Вісти ВУЦВК. – 1922. – 21 лют.

7. Розмова з Раковським // Вісти ВУЦВК. – 1922. – 28 січ.

8. Раковини Раппальської угоди // Вісти ВУЦВК. – 1923. – 4 трав.

9. Головки В. А., Станчев М. Г., Чернявський Г. И. Между Москвой и Западом: Дипломатическая деятельность Х. Раковского / Головки В. А. – Харьков, 1994. – 383 с.

10. Фрунзе М. Становище на Близькому Сході / Фрунзе Михайло // Вісти ВУЦВК. – 1922. – 17 жовт.

11. ЦДАВО України. – Ф.Р. – 4сч. – Оп.1с. – Спр.572. – Арк.166, 183.

12. Чирко В. А. Створення дипломатичного союзу України з РСФРР та іншими радянськими республіками / Чирко В. А. // Український історичний журнал. – 1962. – №6. – С.40 – 50.

Надійшла до редколегії 24.01.13

Власне, на стратегічному рівні під блицкригом розуміється прагнення закінчити війну шонайшвидше, поки супротивник не встиг завершити мобілізацію армії і промисловості. Досвід Першої Світової показав, що для затяжної війни у Німеччині не вистачає ресурсів, тому бойові дії повинні бути завершені в гранично короткий термін, для чого в перший удар слід вкласти максимум сил і засобів – не тільки військових, але й психологічних. У цьому сенсі блицкриг для Німеччини – не теорія, а необхідність, гранична умова, без дотримання якої війна не принесе результату і буде програна.

Чому ж Німеччині так потрібні були союзники, не зважаючи на перемоги в Європі над Францією та іншими сильними державами, тим більше що німецькі генерали у своїх мемуарах, а слідом за ними й більшість істориків, говорять про низьку боездатність союзників Німеччини? Відповіді на це питання ми не знаходимо.

Принада цього криється в тому, що до розвалу СРСР про участь військових контингентів країн Європи в агресії проти Радянського Союзу не говорилося з ідеологічних міркувань (більшість колишніх союзників Німеччини на той момент були вже радянськими союзниками); а після розвалу СРСР це робилося вже зовсім з